

PARADİGMAL DEĞİŞİM VE KAVRAMSAL GÜVENLİK

A. Murat ÇAĞLAR
İş ve Halk Güvenliği Mühendisi

Yanlış üzerine bina edilenin son tahlilde doğru sonuç vermeyeceği umumi bir kabuldür. Mevcut ilerleyiş ve sonuçlara bakılacak olunursa, ülkemizde İş Güvenliği kavramının üzerine bina edildiği mevcut paradigma sorunlara çözüm sunmadığı için bunalım evresine girmiş ve kendini tüketme noktasına gelmiştir. Bundan ötürü evirilmeye mahkum olmuş ve olağanüstü paradigma dönemine geçmek zarureti baş göstermiştir. Bir paradigmanın belirli bir zamandaki geçerliliği, söz konusu paradigmanın genel kabul edilirliliği ile bağıntılıdır. Teorik ve pratik bakımdan birçok parametre göz önünde bulundurularak ülkemizin İş Güvenliği performansı değerlendirildiğinde ortaya hiçte tatmin edici bir tablo çıkmamaktadır. Bütünsel yaklaşımdan uzak, yatay bağlantı yetisini kaybetmiş yahut böyle bir bağlantı kurmaya hiç yeltenmemiş olarak ilerleyen bir sürecin gelmiş olduğu bu nokta teoride hiçte şaşırtmamaktadır. Bu durum bize mevcut paradigmanın kabul görmediğini ve geçerliliği yitirdiğini, olağanüstü paradigma dönemine geçilmesi gerektiğini salık vermektedir.

Olağanüstü paradigma dönemlerinde eski paradigmanın direnmesi yaşamsal ve deneysel bir gerçektir. Bu direnç her ne kadar olumsuz ve endişe verici olarak görünse de tabiatı itibarıyla sürecin böyle seyretmesi olağandır. İş dünyasında ki güvenlik konularına ilişkin

politikalarda hegemon aktörlerin belirleyici bir role sahip olması bu direncin sebeplerinden biri ve en önemlisidir. Ne var ki gelişen ve değişen dünya şartlarında bilgiye ulaşım ve iletişim ağının güçlenmesi karşısında olağan paradigmanın direnci hızlıca sönmünecek ve yerini olağanüstü paradigmaya bırakmaya mecbur kalacaktır. Bu geçiş sürecinde mühim addedilen başlıklardan biri, yeni paradigmanın oluşumuna katkı sağlayacak ve onu yaşatacak olan bireylerin kendilerini şimdiden hazırlamaları gerekliliğidir. Yeni paradigmanın ihtiyaçlarına ve sorularına cevap verebilecek nitelikte vizyon sahibi, araştırmacı, disiplinli ve inovatif düşünebilen bireyler...

Post modern güvenlik kuramı bireyin salt fiziksel varlığının korunmasını değil, yanı sıra psikolojik, ekonomik ve sosyal olarak da korunması gerektiğini savunur. Bu teori, güvenlik ve koruma anlayışının akla ve vicdana uygun en yalın düzeyde açıklamasıdır. Olağanüstü paradigmanın üzerine bina edileceği bu kuramın, ilerleyen zamanlarda çokça konuşulup tartışılacağı düşünülmektedir. İnsan güvenliği, hem tehditlerin hem de karşılıkların birbirine bağlılığını vurgular. Yani insan güvenliğine yönelik tehditler karşılıklı

olarak takviye edici ve birbiri ile bağıntılıdır. Her tehdidin domino etkisiyle birbirine bağlı olması, her birinin bir diğeri beslediği anlamını taşır. Buna karşı güvenlik, hibrit bir yaklaşım olarak ele alınabilir. “Koruma” ve “Güçlendirme”. Koruma “yukarıdan-aşağıya” bir yaklaşımı ifade eder ve insanların tehditlere karşı olduklarını kabul eder (Örneğin, doğal afetler, finansal krizler, sosyal sorunlar, sağlık problemleri ve çatışmalar). Bu nedenle insanları sistematik, kapsamlı ve önleyici bir şekilde korumayı hedef alır. Devletler Böyle bir koruyucu yapıyı uygulamakta öncelikli sorumluluğa sahiptir. Diğer sacayaklarından bir diğeri olan “Güçlendirme” ise insanların yeteneklerini geliştirmeyi hedefler ve böylece bireyi ve toplumu bilgilendirerek doğru seçimler yapmalarını sağlar.

Güçlendirilen insanlar, potansiyellerini tam olarak geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda kendileri için olduğu kadar başkaları için de güvenliği sağlamanın yollarını arar ve çözüm sürecine gönüllü katılım gösterirler.

Güvenliğin sağlanabilmesi için zayıf noktaların güçlendirilmesi, güçlendirilemeyen noktalardan doğabilecek olası sorunların olabildiğince çözülmesi gerekmektedir. Bu da birbirini tamamlayan ve birlikte etkileşimli çalışan farklı güvenlik sistemleri ile olasıdır. Bu tür bir yapıya

çok katmanlı güvenlik “Multi Layer Security” ve savunma derinliği “Defense in Depth” denilmektedir. Sel suyunu engelleyen ardışık bentler gibi; her katman, bir sonraki katmana geçilmeden önce sorunun bir kısmını çözmüş olacaktır. Süreç aile içi özel yaşamdan başlayıp birbiriyle ilintili ve birbirini tamamlayıcı bireysel ve toplumsal tüm konuları daire içine alırsa (eğitim, sosyal yaşam, sağlık politikaları, sosyal politikalar, kültürel farklılıklar, coğrafi şartlar, ekonomik refah vs.) en son katman olan iş yerine gelindiğinde tehditler sönmülmüş olacaktır. İnsan merkezli ve bütünsel güvenlik paradigmasını anlamak, yaşamak ve bu çerçevede algıların ve pratiğin yeniden inşası için başlangıç noktasına, yani güvenlik kavramının kozmik ve tarihsel derinliklerine inmek gerekmektedir. Bunu sağlamak ise güvenliğin normatif kalıplar üzerinden değil, kavramsal zemin üzerinden okunması ile mümkün olacaktır.

Güvenlik Felsefesi

Güven, insanın varlıkla yüzleşmesini hiçlikle karşılaşılabilemesini mümkün kılan temel bir duygudur. Hiçlikten, yokluktan, boşluktan doğrulmak ve çıkabilmek için insan varlığının içinde taşıdığı gizil güce “Güven” denmektedir. Bu, güvenin kozmik yorumudur. Yokluktan çıkışın tek yolu güven, ontik olarak bir varoluş enerjisi ile insanı yaşamaya güdüleyen içgüdüsel bir kavramdır. İçgüdüsel olan bu kavramın yitimi, varlıktan vazgeçmeye götürür kişiyi. Özetlenecek

İnsanlarla olan ilişkilerimiz, eğitimimiz, deneyimlerimiz, bilgi ve görgülerimiz sonucunda güven katmanları oluşturuyoruz. Eski katmanlar ortadan kalkabiliyor, yenileri oluşabiliyor. Katmanlarda güven alanları var, tehdit altında olduğumuzda oralara kaçabiliyoruz.

olunursa güven; ahlak alanında değerlerin oluşmasına, emanet ahlakının gelişmesine yol açmaktadır. Varlığı ele aldığımızda, süreklilik anlatan ve devingenlik barındıran iki kavram karşımızda durmaktadır. Bu iki kavram; yaşam ve dinamizmdir. Güvenlik olgusunu bu iki kavram üzerinden okumaya çalıştığımızda bir üründen daha çok bir süreç ile karşı karşıya olduğumuzu görmekteyiz. Alışılanın ve anlatılanın aksine bir ürünü değil, devingen bir kavram ile bu kavramın mevcudiyetini borçlu olduğu diğer bir kavramın sentezi olan sürekliliği anlatmaktadır bize. Bundan ötürü Güvenlik ürünlere indirgenecek bir kavram olmaktan uzaktadır.

Rasyonel seçim teorisi bireyin kendi akıllı vasıtasıyla güvene yönelebileceğini savunur. İrade buna telkin ediyor fakat güven zemininin inşa edilebilmesi dış etmenlerin yani güven destekçilerinin bir bütün halinde işlemesi gerekiyor. Esasen bir güven tektoniğinden söz edebiliriz. Tutkular insanın duygusal yönü ile ilgili iken akıl rasyonel yönü ile alakalıdır. İnsanın

çevreye verdiği en temel iki tepki arzulan ve kaçınmadır. İnsanın kaçınma temelli en temel "içgüdü" ölüm korkusudur. Tutku da insan hayatının kalitesini arttıran konforlara yönelimdir. Bu iki hal, insanın sahip olduğu rasyonel kapasiteyle birleşerek insana bir çıkış yolu göstermektedir. Güven kök duygudur, hemen hemen duygusal yaşantımızın her sürecinde yerini alır. Güven, katmanlarının ve katmanlarındaki güven alanlarının gücü oranında bir şiddete sahiptir. Gerekli

katmanlarının eksikliği, "eksi güven" diyebileceğimiz bir şiddet oluşturur. Güven dalgalanmaları, eksiden artıya değişen güven sekmelerinden, sıçramalarından, pekiştirmelerinden ya da kırılmalarından söz edebiliriz. Kök duygu olarak, kaygıda, kaygının her türüsünde eksi güven olarak kendini gösterir. Kuşkuda, farklı dalgalanmaları vardır; öfkede de öyle, belki bir güven kırılması yol açmış olabilir öfkeye. Ağır depresyonlarda, "melankolik" diyebileceğimiz ruh durumlarında, sıkışıp

kaldığımız umutsuzluk çıkmazlarında güven, eksi değerleriyle duyurur varlığını. Hınçta, nedenli nedensiz korkularda, güven etkili bileşeniyle yer alır. Duygularımızın kökünde bulunan güvenin ayarlanması, duruma göre uygun dereceleriyle yaşanması gerekiyor. Güzel bir yaşam, güven ölçüsünün diğer duygularla birlikte uyum içine girebildiği bir yaşamdır.

İnsanın iki temel sorunu burada yatmaktadır; Güven Ahlakı ve Güven Sağlığı. Güven

ahlakı, hiçlikten kaçmamayı, güvene güvenmeyi, varlığı emanet almayı, emaneti üstlenmeyi, emanetin sorumluluğunu almayı bildiriyor. Güven, insanın varlık alanına erişmesiyle farklı biçimlerde kendini gösteriyor. Bir duygu, bir davranış biçimi, bir tutum olarak yaşanıyor. Güveni bir varoluş atılımı olarak görme uğraşı ise, “emanet”, “üstlenme” eylemleriyle ortaya çıkan, diri, taze bir güven ahlakını gündeme getiriyor. Emanet almayı bilmediği yaşamını, türlü beceriksizlik ve sığılıklarla yaşayıp, güvenmeyi başaramadığı için günlük kaygıların cenderesinde mutsuz olan insan çıkıyor karşımıza. Güven, bir varoluş atılımı en derinde, çekirdek güven, temel güven zeminini oluşturuyor. Bu zeminin kırılması, çatlaması, parçalanması yaşamı olanaksız kılıyor. Elbette hiçlikle karşılaşan insanın, varlığı üstlenmesi sonucunda ulaştığı temel ilke şu oluyor: Güveni kokuşurma. Kokuşmamış, sağlıklı güvenlere nasıl ulaşılabilir? “Nasıl yaşamalıyız?” sorusunun bir diğer anlatımı bu soru. İnsan, güven tüketicisi, güveni kokuşturucusu, güveni sorumsuzluğa, kolaycılığıyla, tembelliğe, hareketsizliğe dönüştürücü bir varlık.

Kozmik anlamından iyice kopmuş, ruhsal bir hastalık haline gelmiş güvensiz yaşantılar, alışkanlıklarla yozlaşmış kendini tazelemeyen, kokuşmuş düzenlerin içinde yaşamaktan ileri geliyor. Güveni bilmiyoruz. Güven, hazır buluverdiğimiz bir yaşantı değil. Güveni inşa etmek, kurmak, yapılandırmak gerekiyor. Güvenli toplum, tarihsel olarak oluşturulmuş

bir değerler sistemi, paylaşım şekli ve normlardan oluşan bir sistem olmaktadır. Güvenin olduğu yerde özgüvenler gelişerek, olgunluk kazanır. Özgüvenin olduğu benlik sevgi, başarı ve mutluluğa daha yakındır. Güvenin her insan için önemli olan duygu ortamı olması, güvenin karşılıklı aranmasını sağlar. Güvenin olmadığı ya da sağlanmadığı yerde, etkileşim ve iletişimde kopukluk yaşanmasına neden olacağından, değerler ve anlayışlarda da uyumsuzluk doğuracaktır. Güven ortamının oluşturulabilmesi için ilk prensip sevgi ve saygı gibi insani değerlerin yanında dürüstlük ve mertlik gibi erdemlerinde zaman süreci içerisinde karşılıklı gelişime açık bulundurulmasıdır.

İnsanlarla olan ilişkilerimiz, eğitimimiz, deneyimlerimiz, bilgi ve görgülerimiz sonucunda güven katmanları oluşturuyoruz. Eski katmanlar ortadan kalabiliyor, yenileri oluşabiliyor. Katmanlarda güven alanları var, tehdit altında olduğumuzda oralara kaçabiliyoruz. Güven alanları, dostlarla, arkadaşlarla, kurumlara, topluluklara bağlılıklarımızla, sahip olduğumuz toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik güçle pekiştirilebiliyor.

Sonuç

Normatif güvenlik paradigması, güvenlik yasası hükümleri ve normatif davranışlar kombinasyonu ile elde edilen bir toplum oluşturmayı amaçlamaktadır. Salt yasal hükümlere uymak, adil, düzenli ve güvenli bir toplum elde etmek için yetersizdir. Benzer şekilde, yalnızca

güvenlik politikaları ve kontrollerine odaklanan güvenlik paradigmaları da aynı ölçüde yetersizdir. Kavramsal derinleşme ve içselleşme sürecinin ardından ilgili disiplinlerin bir arada sistematik çalışması sonucu oluşturulması gereken paradigmanın, “Bütünsel ve İnsan Merkezli Güvenlik Paradigması” olduğu düşünülmektedir. Normatif yaklaşımda güvenlik, alınan, kullanılan ve tüketilen bir “ürün” işlevi görmektedir. Oysaki güvenlik bir ürün değil bir süreçtir. Güvenlik ürün olarak görülmeye başlandığında tüm pratikler rutin bir hal alır ve kavram tüm insani ve ahlaki özelliklerini yitirir. Böyle sistemlerde pratisyenler yasal normlardan beslendikleri için bu normların dar kalıpları arasına sıkışarak kendilerini tekrarlamaya başlarlar ve za-

manla ortaya çıkan tükenmişlik sendromuna yenik düşerler. Diğer taraftan bu sistemleri yaşatmak derin bilgi ve deneyim gerektirmediği için yasal direktifleri motamot şekilde uygulayanlar pota içinde başarılı addedilirler. Bu büyük yanılgı ise pratisyenlerin bakış açılarını daraltır ve gitgide onları esaslan uzaklaştırır. Otorite her şeyi yazıp çizmiş ve bitirmiştir. Tüm hatlar bellidir ve sınırlar içinde kalmak yeterlidir. Yaşanan tüm bu çarpıklıklar olağanüstü paradigma dönemine geçilmesi gerektiğini göstermektedir. Stres altındaki popülasyonların somut ihtiyaçlarını belirlemek, yerel gerçeklere gömülü daha uygun çözümlerin geliştirilmesini sağlamak ve güvenlik katmanları oluşturarak tehdit unsurlarının domino etkisini ortadan kaldırmak öncelikli

görevler arasındadır. Bu da “Bütünsel ve İnsan Merkezli Güvenlik Paradigması” ile mümkündür. Bu paradigmayı anlamak için ise, güvenliğin kavramsal derinliklerine doğru uzun süren bir seyahate ihtiyacımız vardır. “Güvenlik; kazanılan değerlere yönelik bir tehdidin olmaması halidir, insan güvenliğini yönlendiren şeyler değerlerdir”.

Kaynaklar

Arends, J. Frederik M., “Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: “Güvenlik” Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 6, Sayı 22 (Yaz 2009), s. 3-33.

İnam, Ahmet. www.metu.edu.tr. Her Şeyin Başı Güven. Erişim, 01 Kasım 2016